

Motion till riksdagen 2008/09:U336

av **Annelie Enochson (kd)**

Mänskliga rättigheter för palestinska flyktingar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i internationella sammanhang aktivt bör verka för att palestinska flyktingar som är bosatta i arabländer ska få möjlighet att erhålla medborgarskap i dessa länder.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avveckla Unrwa och överföra administrationen av de palestinska flyktingarna till UNHCR.

Motivering

Det är inte storleken som gör det palestinska flyktingproblemet unikt. Avsevärt större flyktingsskaror har under det senaste århundradet förflyttats på andra håll i världen. 15 miljoner etniska tyskar tvingades från sina hem i Östeuropa efter andra världskriget; miljoner muslimer och hinduer flydde kors och tvärs från de då nyligen etablerade staterna Indien och Pakistan när den indiska kontinenten delades 1948. Det unika med det palestinska flyktingproblemet är att det har permanentats, etablerats och blivit ett fast inslag i Mellanösterns demografiska bild, med världssamfundets goda minne. I mer än femtio år har människor i flyktingläger utnyttjats som brickor i ett politiskt spel.

Arabstaterna har anklagat Israel för att med våld ha drivit ut flyktingarna medan Israel hävdar att flyktingarna skulle ha lockats bort av arabstaterna eller flytt på eget initiativ.

I Israel har ett antal ”nya historiker” under de senaste tjugo åren ansträngt sig för att befria historieskrivningen från de myter som präglat debatten. Denna självvransakan började med en doktorsavhandling av den israeliske

Fel! Okänt namn på

historikern Benny Morris. Han skiljer mellan fyra huvudfaser i uppkomsten av det palestinska flyktingproblemet.

Under den första, i februari och mars 1948, medan britterna fortfarande styrde, satte sig akademiker, affärsmän och överklass, tillsammans 75 000 personer, i säkerhet.

Den andra fasen utspelades mellan april och juni samma år. Det var massflyktens månader. Morris finner inga bevis för att arabstaternas ledare via radiostationer eller på annat sätt lockade människor att fly. Däremot kan lokala arabiska ledare i en del fall ha hetsat palestinier till flykt. Morris slår också fast att det aldrig existerat någon israelisk plan att fördriva palestinier. Men lokala israeliska befälhavare tycks ibland ha gjort allt för att få iväg dem.

Under den tredje fasen, från juli till oktober, utfärdade den israeliska armén formella order som förbjöd alla former av övergrepp mot civila araber. Dessa ignorerades i en del fall av lägre befäl. Så var uppenbarligen fallet i exempelvis Ramleh och Lod.

I den fjärde och sista fasen, oktober och november, ägde att antal våldsamma israeliska övergrepp rum. I Dawayima, väster om Hebron kan man tala om en massaker, omkring åttio människor dödades eller sårades. Flykten 1948, sammanfattar Morris, var resultatet av krig, inte av medveten planering, vare sig judisk eller arabisk.

December 1948 röstade FN:s generalförsamling fram resolution 194. Där fastslogs att de palestinska flyktingarna som ville återvända till sina hem för att leva i fred med sina grannar skulle ha rätt att gör så. De övriga skulle erhålla kompensation för egendom som de förlorat på grund av sin flykt. Som en följd av resolution 194 etablerades 1949 UNCCP (United Nations Conciliation Commission to Palestine). Resolutionen fattades av generalförsamlingen och är därför att ses som en rekommendation, och den är därmed inte bindande. Syftet var att försöka lösa det palestinska flyktingproblemet i enlighet med resolution 194, av UNCCP beräknat till 726 000 individer. Under förhandlingarna framkom att de arabiska länderna ansåg att den enda lösningen var att flyktingarna skulle återvända till sina ursprungliga hem. Israel var villigt att ta emot 100 000 flyktingar men hävdade att även de andra länderna som deltagit i kriget skulle ta sitt ansvar. Eftersom resolution 194 inte var bindande och UNCCP inte fick det internationella stöd som krävdes för att hitta en lösning på problemet, lade UNCCP ner sin verksamhet i början på 50-talet. År 1949 beslutade FN även att de palestinska flyktingarna skulle hanteras av Unrwa (United Nations Relief and Works Agency) tills en lösning infann sig. I Unrwas första rapport, som publicerades den 1 maj 1950, beräknades antalet flyktingar till 914 000. Unrwas definition på vem som var flykting blev följande: En arabisk person som hade bott inom det brittiska mandatet Palestina mellan juni 1946 och maj 1948 och hade flytt. Med tiden har mandatet förnyats vart tredje år och definitionen om vem som är flykting utökats till flyktingarnas barn och barnbarn. Palestiniernas flyktingstatus går alltså i arv. År 1951 grundades UNHCR (The United Nations High Commissioner for Refugees) av FN:s generalförsamling. Sedan dess bildande har UNHCR hanterat alla världens flyktingar med undantag för de palestinska flyktingarna som fortfarande är inordnade under Unrwa.

Fel! Okänt namn på

Det palestinska flyktingproblemet är alltså det enda i världen som har ett eget flyktingorgan. Det innebär att det som gäller för världens alla flyktingar inte är relevant för de palestinska flyktingarna. I enlighet med FN:s förhållningssätt presenterade 1959 Dag Hammarskjöld en plan över hur det palestinska flyktingproblemet skulle kunna lösas under en tioårsperiod från 1960 till 1970. Tanken var att de oljeproducerande länderna stegvis skulle integrera flyktingarna och ge dem medborgarskap. Flyktingar som hade behov av ett medborgarskap och arbete skulle integreras i länder som var i behov av arbetskraft och där språk, kultur och religion var detsamma som flyktingarnas. Förslaget förkastades av Unrwa. Som Ralph Garroway, före detta chef för Unrwa, förklarade i augusti 1958: "Arabstaterna vill inte lösa flyktingproblemet. De vill behålla det som ett öppet sår, en skymf mot FN och ett vapen mot Israel. Arabiska ledare struntar i om flyktingarna lever eller dör."

På 1970-talet tog Israel ett initiativ och byggde ett nytt bostadsområde åt de palestinska flyktingarna som ville flytta från flyktinglägren. Unrwa svarade med att genomdriva två resolutioner i FN, 1971 och 1978 resolution 42/69 D och E, som förbjöd Israel att bygga åt palestinska flyktingar på Västbanken och Gazaremsan. År 1993 vädjade Shimon Peres till Unrwa om att Israel skulle få bygga 5 000 bostäder för palestinska flyktingar på Gazaremsan och Västbanken, men fick avslag.

Dagens situation

Unrwa är i dag den största arbetsgivaren för palestinier på Västbanken och Gazaremsan och anställde under 1990-talet 9 000 människor. 1,2 miljoner flyktingar lever kvar i flyktingläger som blivit deras permanenta bostad och 2,6 miljoner flyktingar, som lever i städer eller byar i anslutning till flyktinglägret, har bevarat sin flyktingstatus. Jordanien är det enda land i Mellanöstern som givit sina 1,6 miljoner palestinska flyktingar medborgarskap. Syrien ger visserligen sina cirka 385 000 flyktingar samma utbildningsmöjligheter och sociala tjänster som sina medborgare men inte medborgarskap. Libanons cirka 215 000 medborgarskaplösa flyktingar har inte rätt att bygga ut sina bostäder (vilket i och för sig ignoreras), eller bygga permanenta tak över sina hus. Dessutom är de begränsade i frågan om vilka yrken de får praktisera. Under de 57 år som gått har man enligt Unrwas beräkningar kommit fram till att det år 2005 fanns ca 4,4 miljoner palestinska flyktingar. Anledning till det höga antalet har flera grunder.

1. Många flyktingar registrerade sig med mer än ett namn för att kunna få mer än en ranson vid proviantutdelning.
2. Flyktingarna beräknades efter antalet ransoner som delades ut.
3. När flyktingar avled togs deras ransoneringskort över av andra, vilket gjorde att den avlidne aldrig föll ur Unrwas statistik. Därför har flyktinggruppen en extremt låg mortalitet.
4. Flyktingstatusen för palestinska flyktingar är den enda som går i arv. En palestinier som har far- eller morföräldrar eller föräldrar som är flyktingar kan räkna sig själv till samma kategori. Det föds alltså dagligen barn i flyktingläger runt om i arabländer, på Västbanken och i Gaza vilka räknas

Fel! Okänt namn på

som flyktingar bara för att deras föräldrar eller farföräldrar är det. Om en flykting skall åtnjuta Unrwras stöd så får han inte ha något arbete vilket omöjliggör egenmakt och bidrar till passivitet.

Enligt UNHCR är en flykting en person som befinner sig utanför det land där han eller hon har nationell tillhörighet och är oförmögen, eller på grund av rädsla, ovillig till att använda sig av det landets beskydd. Samtidigt ser UNHCR omplacering som en icke önskvärd men dock möjlig lösning på flyktingens problem.

Under hela Mellanösternkonflikten har frågan om varför de palestinska flyktingarna bör ha ett eget flyktingorgan varit kontroversiell. Trots det har FN:s medlemmar stött Unrwa med stora summor pengar under hela tiden. Sverige har genom åren varit den största bidragsgivaren till Unrwa i förhållande till sin befolknings storlek. Under budgetåret 2005 stödde Sverige Unrwa med 210 miljoner kronor. Under budgetåret 2007 var det svenska stödet 242 miljoner kronor. Till detta kommer Sveriges bidrag till UNHCR på 534 miljoner för 2007. Unrwa har i princip ingen annan uppgift än att försöka tillfredsställa de mest elementära behoven och har därför ingen möjlighet att driva exempelvis frågan om rätten att återvända. Resultatet av Unrwas hantering av problemet har lett till att 95 % av de 4,4 miljoner som Unrwa definierar som flyktingar är födda utanför det som kan ses som Israels gränser, den så kallade Gröna linjen, som markerade israeliskt territorium före kriget 1967. Flyktingproblemets utveckling och att antalet flyktingar ökat så drastiskt var inget som kunde tas i beaktande eller förutses då resolution 194 genomdrevs i FN:s generalförsamling. I resolution 242 (som är bindande då de kommer från FN:s säkerhetsråd), står det om en rättvis lösning på flyktingproblemet. Vagheten i formuleringen och att man undviker att yrka på ”rätten att återvända” visar att även FN tycks ha konstaterat det omöjliga i att implementera resolution 194.

I dag bör dock de berörda parterna fråga sig vad en palestinsk stat ska ha för syfte om flyktingarna skall återvända exakt till den plats varifrån de kom eller stanna där de bor. Vilka skall då bo i den nybildade staten Palestina? Rimligtvis är en palestinsk stat en del av lösningen på flyktingproblemet även om flyktingarna också ska vara berättigade till kompensation för förlorad egendom. Från israeliskt håll vore det omöjligt att acceptera att 4,4 miljoner flyktingar skulle ges möjligheten att villkorslöst återvända till sina hem för att de av Unrwa definieras som flyktingar. Att Israel är ett litet land (22 000 km²) är bara en av anledningarna. Israels rättsliga status som självständig nation ger landet möjlighet att utifrån sina egna lagar, precis som alla andra länder, besluta om vilka regler som skall gälla för medborgarskap och invandring. Om Israels rätt att fatta beslut ifrågasätts av andra stater eller FN, som dessutom skulle fatta besluten åt Israel (t.ex. att tvingas ta emot ett stort antal flyktingar) så har landet förlorat sin självständighet och därmed i princip demonterats.

I dag är den palestinska rösten kluden. De finns de som anser att det borde ligga i palestiniernas intresse att Unrwa läggs ner eller inordnas under UNHCR. Visserligen skulle det leda till att definitionen på vem som är pales-

Fel! Okänt namn på

tinsk flykting ändras och antalet palestinier med flyktingstatus skulle minska drastiskt. UNHCR:s definition skulle bland annat innebära att alla de palestinier som på ett eller annat sätt deltagit i motstånd mot den israeliska armén och därmed hamnat i kategorin kombattanter automatiskt förlorat sin flyktingstatus. Dessutom skulle de flesta flyktingarna på Västbanken och Gaza ses som så kallade internflyktingar, alltså som någon som tvingades lämna sitt hem men inte har passerat en internationell gräns. Detta har sin grund i att de linjer som skiljer Israel från Gazaremsan och Västbanken ännu inte är internationellt erkända gränser. Även om en palestinsk stat bildas skulle många förlora sin flyktingstatus, då flyktingarna skulle förväntas bli medborgare i den nybildade staten Palestina. Dessa ändringar skulle leda till att antalet palestinier definierade som flyktingar enligt UNHCR skulle minska till strax under en miljon. Ändå finns det palestinier som anser att det vore en effektiv omväg till att ge alla 4,4 miljoner flyktingar möjligheten till "rätten om återvändande", då UNHCR anses vara en mycket starkare organisation med större möjligheter att genomföra och fatta beslut. Det är också uppenbart att de palestinska flyktingarna går miste om en rad rättigheter genom att inte skyddas av UNHCR. I flertalet länder har flyktingar som bor utanför lägret inte tillgång till sjukvård och utbildning då det är något som förutsätts tillhandahållas av de värdländer där de befinner sig. Unrwa ser sig inte förpliktigt att hjälpa människor som bor och arbetar utanför flyktingläger. Majoriteten av palestinerna anser dock fortfarande att just det faktum att antalet flyktingar som hanteras av Unrwa dagligen ökar genom nya födselar på sikt kommer att stärka Unrwa, och ge organisationen större möjligheter att genomdriva kravet på rätten att återvända. Varje år ökar de palestinska flyktingarna med 10 000 nya flyktingar enligt Unrwars egna siffror. En "flykting" som lämnar boendet i flyktingläger är inte berättigad till stöd från Unrwa för denna process. Detta betyder att få palestinier har möjlighet att lämna flyktinglägret och att pressen på värdländerna att lösa problemet är mycket låg. Unrwa försöker inte att hitta alternativ placering till "flyktingarna". Den enda lösning som Unrwa stödjer är att sända "flyktingarna" till Israel. Eftersom en sådan lösning betyder att Israel förlorar sin nödvändiga karaktär av judisk stat, kommer denna lösning aldrig att accepteras av Israel och därmed kommer problemet att kvarstå. Unrwa har förvandlats från hjälporganisation till en politisk spelbricka i arabvärldens kamp mot Israel.

Då FN varit en central aktör i Mellanöstern sedan staten Israel bildades och även varit den organisation som genom Unrwa konserverat det palestinska flyktingproblemet under drygt 57 år, borde FN också kunna vara den drivande kraften i att finna en lösning. Varför skulle egentligen en grupp flyktingar särbehandlas? Och vad var det ursprungliga syftet med Unrwa? En möjlig och genomförbar lösning är att en palestinsk stat med hjälp av FN absorberar de palestinska flyktingar som önskar bli medborgare, precis som Israel, sedan statens grundande, tagit emot judiska flyktingar och givit dem medborgarskap. De palestinska flyktingarna som väljer att inte flytta till Palestina skall ha rätten att få medborgarskap i andra länder i enlighet med dessa länders invandringslagar. Samtidigt som FN:s medlemmar bör ge den tänkta palestinska staten all den hjälp som behövs för att skapa ett ordnat samhälle

Fel! Okänt namn på

med starka demokratiska organisationer, skall även de flyktingar som kan påvisa att de förlorat egendomar, eller på annat sätt är berättigade till kompensation, få ersättning. Kompensationen bör betalas av dem som varit delaktiga i tillkomsten av det palestinska flyktingproblemet och dess konservering. Det gäller de som deltog i kriget 1948 inklusive Israel och alla de övriga länder som bidragit till att en lösning hittills inte blivit möjlig. Det är knappast rimligt att ställa krav på de flyktingar som oförskyllt sitter i läger. Däremot måste det palestinska ledarskapet, oavsett vilka de består av, förlika sig med att följden av en palestinsk stat också bland annat innebär ansvaret för de palestinska flyktingarna.

Flyktingarnas situation leder till att hat utvecklas och att försoning är utom räckhåll. I Jordanien där palestinier beviljas medborgarskap är försoningsviljan betydligt större. Det är mycket lättare att integrera de palestinska flyktingarna i arabländerna där de nu bor eftersom de har samma språk, samma religion, samma traditioner och historiskt sett är samma folk. Alla civiliserade länder som tar emot flyktingar försöker att se till att dessa människor integreras i samhället. Målet är att andra och tredje generationen ska uppleva värdlandet som sitt eget land. På detta sätt undviks många konflikter. Alla människors rättigheter till ett värdigt liv kan uppnås. Många länder har lagar och regler som medför att en flykting kan få medborgarskap efter ett antal år av laglig vistelse i landet, om han så önskar.

Sverige har långvariga traditioner att stödja mänskliga rättigheter i olika delar av världen. Likaså har Sverige goda relationer med flertalet arabiska länder. Sverige är också aktiv medlem i FN och EU. Med de erfarenheter som finns idag kan Sverige arbeta för att palestinska flyktingar som har varit bosatta i olika arabländer under mer än femtio år skall få möjligheter att få medborgarskap i respektive land. På detta sätt kan Sverige bidra till förbättrade levnadsförhållanden för palestinska flyktingar och samtidigt öka möjligheten att uppnå en fredlig uppgörelse i Israel–Palestina-konflikten, som vi alla längtar efter.

Stockholm den 7 oktober 2008

Annelie Enochson (kd)